

ВУЧЫСЯ, НЯБОЖА...

На курсы перападрыхтоўкі настаўнікі ездзілі раней кожныя пяць гадоў (а калі хочаш павысіць катэгорыю, то і часцей).

Некаторыя, праўда, аднекваліся: то дзяцей няма з кім пакінуць, то гаспадарку, то яшчэ якія прычыны. А я дык любіла ездзіць, бо хоць на які час ды адрyneш усе дамашнія клопаты, вырвешся з вёскі ў горад, перад тым — гардэроб свой падновіш, стрыжку-завівачку зробіш... Ну, як жа іначэй, калі наперадзе — новыя сустрэчы, уражанні, адчуванні: апынешся ў ролі студэнта, міжволі памаладзееш.

А калі да ўсяго да гэтага пры інстытуце ёсць свой прафілакторый, дык у настаўнікаў і ўвогуле панскае жыццё: жытлом забяспечаны, есці гатаваць не трэба, здароўе паправіць можна...

Аднак — шчыра кажу — гэта ўсё па-другое. Па-першае — на тых курсах мы многаму вучыліся — і на лекцыях, і як бы між іншым. Ну вось, напрыклад. Адна з выкладчыц, інспектар аблана (усе — з-за медных валасоў — звалі яе «чырвонай галавой»), неяк зрабіла «лірычнае адступленне, расказала...

Гісторыя — далібог для нашага «Провада...»! А таму далей — з яе слоў:

«Ніхто не любіць праваерак, а ўжо вясковыя настаўнікі дык, мусіць, найбольш. Чакаюць «рэвізораў» з райана — хвалююцца, а калі з абланы — дык «трасецца» ці не ўвесь раён.

Ну вось, напрыклад: прыехалі мы неяк у адну вясковую школу. Трохі агледзеліся там, а празвінеў званок, і ўсе настаўнікі ды нашы інспектары разышліся па класах. Я — засталася ў настаўніцкай. Сяджу там, працую з дакументамі, як раптам — тэлефонны званок. Ды такі ж настойлівы... Падымаю слухаўку. Адтуль — ні табе вітання, ні дзяжурных пытанняў (ці туды, маўляў, трапіла, з кім размаўляю) — толькі ўсхваляванае:

— Да вас праверка прыехала?
Кажу:
— Так.
— І гэта, з чырвонай галавай, таксама?
— Таксама.
— Во ліха! Значыць, і да нас прыпрэцца... Што хоць правяраюць?
— Ды ўсё, — кажу, — сшыткі, дзённікі, журналы, веды і навыві вучняў, планы — календарныя і паўрочныя, канспекты самаадукацыі, работу з бацькамі...
— Тады нам капец... Знойдуць да чаго прычапіцца!
Я толькі хацела сказаць, што не трэба так думаць, — чую, няма каму: кароткія гудкі, канец размове.

хлеб ці што іншае. Усядзец-ца тады, пугай над крупам засвішча ды як закрычыць: «Но-о, залётная!»

І з форсам... Па вуліцы... Толькі пыл стаіць.

...Аднак вяскоўцы Вераб'ю не зайздросцілі, яны толькі ўсміхаліся: маўляў, палётай сабе, некалі ж спынішся.

Аднойчы і сапраўды... Ён, што называецца, пад добрай мухай вяртаўся з кірмашу і разам з канём трапіў пад машыну. У бальніцы апрытомнеў.

— Ну што, — пытаецца доктар, — жывы? Конь у кювеце, сам у лазарэце? Тпру-у, прыехалі?

Хворыя смяюцца, а небарака губу закусіў, як конь свае цуглі, ды маўчыць. І дзень, і другі, і трэці думу горкую думае, што зараз яму самому зноў прыйдзец-ца хадзіць да людзей, прасіць, каб далі каня, купляць паўлітэрку, а то, можа, і літр... З закускай...

Вераб'ю вельмі страшна было, што нехта абыдзец-ца з ім акурат таксама, як некалі ён.

Зігмунд Дзякевіч,
в. Пянцёнішкі,
Воранаўскі раён.

НЕ КІЕМ, ДЫК ПАЛКАЮ...

Мне пераваліла за 80, і гэта, вядома ж, ёмісты ўзрост. За плячыма шмат і перажытага, і незабытага.

Жыла я ў досыць беднай сялянскай сям'і, якая складалася, як людзі казалі, са старога, малога і хворага. Гэта значыць, бабулі, мяне і мамы-інваліда. Тата ад маіх трох гадоў сышоў да іншай жанчыны.

З часам змянілася і наша сям'я. Калі я была ў сёмым класе, памерла бабуля, і мы з нямоглаю мамай засталіся ўдзвюх. Яна, праўда, шмат што ўмела — добра вязала, вышывала, рабіла выцінанкі і кветкі з паперы, таму грошай трохі зарабляла. Усё астатняе было на мне.

Але школу я скончыла. Трэба вучыцца далей, але маму пакінуць няма як... Прыйшлося паступіць на завочнае і пайсці працаваць важатай. А паралельна...

Як зараз помню, у 1954-м пачалася падпіска на апошнюю дзяржаўную пазыку. Сельскі Савет, каб правесці яе, стварыў рабочыя групы, замацаваў за імі пэўныя вёскі-хутары, склаў спісы, хто на якую суму павінен дораахвотна (?) падпісацца... А далей пайшла непасрэдная работа з людзьмі, паходзі па хатах.

Наша група (я ў ёй — збоку прыпёку) складалася з мясцовага дэпутата, рабочага-камуніста з цукровага завода і дзвюх настаўніц. Самы першы — дэпутат — звычайна маўчаў (але добра ведаў, хто можа даць колькі грошай), другі, той рабочы-камуніст, ды настаўніцы, заходзячы ў хаты, найбольш гаварылі. Пра што? Пра цяжкае становішча ў краіне, пра вялікую патрэбу ў грашах, у вось гэтай пазыцы. Кожнаму гаспадару ці гаспадыні называлася сума... (Праўда, некалькі большая, чым пазначана ў спісе.) Але ж,

здаралася, людзі давалі і яе. Нам гэта залічвалася, як «звыш плана». А вось на меншую суму група не згаджалася. Нельга было.

Помню аж двойчы мы хадзілі да аднаго хутараніна. Дэпутат казаў, што той прадаў парасят, што падпісац-ца можа нават на большую суму. А гаспадар — наадварот упіраўся: маўляў, толькі палова і ні капейкі зверху!

Што было рабіць? Выйсце прапанаваў старшыня калгаса: вы, маўляў, ідзіце ў хату і вядзіце свае размовы. А я пад'еду крыш-ку пазней і адразу да гумны — сякерай буду сцены прастукваць, як быццам, хачу ў калгас забраць, на будоўлю канюшні... Гаспадар спалохаецца і — вось убачыце — пад любой сумай падпішацца.

Слухаць гэта было вельмі няёмка, а як мне, камсамолцы, дык хоць скрозь зямлю праваліся альбо ўцячы. Але куды? Трапіў жучка ў панскую ручку, значыць, сядзі...

Карацей, разыгралі мы ўсё як па нотах: зайшлі ў хату, «прамоўцы» сталі бойка гаварыць, хутаранін — паранейшаму ўпірацца.

Потым з вуліцы данёсся стук — гаспадар выйшаў у двор... Вярнуўся ў хату, сказаў сваёй жонцы:

— Наша гумно будучь разбіраць. На знос...

Кабета ў плач:
— А як жа?.. А што?..
А каб ты на пазыку падпісаўся...

Наш рабочы ў працяг:
— ...Тады — мы б таксама за вас заступіліся: упрацілі б старшыню, каб не чапаў пабудову...

— Добра, — згаджаецца гаспадар, — я ўсё вам падпішу, толькі дапамажыце.

— А як жа! — абяцае той рабочы-камуніст, куляй падлятае да старшыні і такі «ўгаворвае» пакінуць гумно.

...Хутаранін тады сваё слова стрымаў: не проста падпісаўся на пазыку, — тут жа аддаў грошы і нават частаваць нас хацеў, але нам было гэтак няёмка... Упершыню ўбачыўшы такое двурушніцтва, я наогул не магла апомніцца.

Аднак што было — было. І гумно ў таго хутараніна ўсё ж забралі. Праўда, значна пазней. Як той казаў, не кіем, дык палкаю — адной паганялкаю.

Я. Кулевіч,
г. Скідзель.

Рубрыку вядзе
Валянціна ДОЎНАР.

АД ЯЕ Ж чарговае і шчырае: пішыце, бо ўсе «вясёлыя і праўдзівыя гісторыі з жыцця чытачоў» на старонках «Звязды» не проста друкуюцца, — яны ўдзельнічаюць у конкурсе на найлепшую. Вынікі яго будучь падведзены на пачатку наступнага года. Журы — і вялікае чытацкае пад старшынствам спадарыні Соф'і Кусянковай з Рагачоўшчыны, і маленькае рэдакцыйнае на чале з першым намеснікам галоўнага рэдактара спадарыняй Наталляй Карпенкай — працуюе. Пераможцаў чакаюць прызы.

Неасабісты суб'ектыў

МАЛІНАВАЕ ЛЕТА

Пра лясныя прыгоды, якія сёння

ператварыліся ў садовае збіральніцтва

На мінулыя выхадныя хадзіла ў маліны. Недалёка — у агародчык пад вокнамі ды на ўчастак за гумнамі. Сёлета іх процьма — вільгаці хапае, ягады буйныя, крамяныя. Патопчашся на месцы, пакруцішся вакол уласнай вості — і ўжо поўны бітончык, прывязаны на поясе, уніз цягне. Так, амаль стоячы на месцы, дзесяць літраў і набірала. Было б і больш, але ў самых зарасцях сярод чырвоных ягад сядзела ў маленькім гняздзечку і спалохана глядзела цёмным вочкам жоўтая з чорнымі палоскамі птушачка, а з-пад яе выглядвалі тры раскрытыя дзюбкі. Карацей, давялося кінуць тыя маліны і хуценька рэціравацца, каб не ўчыніць лакальнай экалагічнай катастрофы. Зрэшты, хопіць і пасушыць, і на варэнне кожнаму па слоічку. І так ноччу, як пачынала засынаць, галінкі з чырвонымі ягадамі ў вочы лезлі...

Маліны на ўчастках у вёсцы з'явіліся адносна нядаўна, гадоў мо дваццаць пяць назад, калі моду на ягады каля хаты прывезлі наваспечаныя дачнікі. Яны ж і падзяліліся з мясцовымі першымі «пародзістымі» кустамі, а там ужо гаспадыні адна адной паадкопвалі. Так што ў маліны «ў прамысловым маштабе», з вёдрамі, цяпер мала хто ў лес за некалькі кіламетраў ідзе. Хіба што сабраць які слоік «на лякарства». Бо хатняя — яна хоць і буйная, і «пародзістая», але па водары і смаку да дзікай лясной ёй далёка.

Раней жа пайсці ў маліны было цэлай прыгодай. Растуць гэтыя ягады на свежых лесасеках або на ўскрайку хмызнякоў. Лес у нашых мясцінах нарыхтоўвалі актыўна, часам нейкую новую электрычную лінію пракладвалі ці пад газавую трубу дрэвы высякалі. І тады праз год-два ўсе навакольныя вёскі на тых высечках у ліпені сядзелі. Асабліва запомнілася, як «спляжылі» Круглаўку — так зваліся некалькі невялікіх ляскоў пасярод саўгаснага поля. Менавіта «спляжылі», бо дрэвы згарнулі ў вялікія кучы бульдозерам і так, не прыбіраючы, на некалькі гадоў пакінулі (быў самы разгар перабудовы, падобнага бардаку хапала паўсюль). На наступны год пасля «навадзнення парадку» ажылі пакалечаныя дрэвы — некаторыя ледзь не падвешаныя ў паветры, — і пайшоў расці маліннік. Ягад на ім было — аж у вачах мільгацелі. Але дабрацца да іх было не так проста — самыя буйныя раслі акурат наверху, часам нейкую новую электрычную лінію пракладалі па іх на злом галавы, рызыкуючы праваліцца ўглыб кучы, рассыпаўшы ўсе назбіраныя ягады ды яшчэ і паабіваўшы рукі-ногі (некаторым так і «шанцавала»). Але, нягледзячы на падобныя нязручнасці, уся вёска, выгнаўшы раніцай кароў у поле, імкнула на Круглаўку. Статак гналі на абед, а насустрач яму цягнуліся ягаднікі з поўнымі вёдрамі, прычым усе, нават самыя няспрытныя — малін у тое лета хапала ўсім.

Круглаўку нарэшце зраўнялі з зямлёй і засеелі жытам, давялося шукаць новыя лесасекі. Але, калі нават іх не з'яўлялася, заўсёды заставалася Крыніца і Кантрольная — хмызы за вёскай. Крыніца — зразумела чаму, і б'е яна там не адна, а Кантрольная — самая сапраўдная кантрольная паласа на мяжы паміж падзеленымі да 1939-га часткамі Беларусі. Там заўсёды было шмат малінніку, а на «лучках» — невялікіх палянках між кустоў, расла шаўкавістая трава, якую тыя, хто жыў бліжэй, з ахвотай выкошвалі для сваёй скаціны. На адной такой выкашанай лучцы аднойчы мы з мамай назбіралі штук пад сто падасінавікаў. Калупалі маліны, пра грыбы і не думалі, а яны крамяныя, здаровыя, выстраіліся як на парадзе — аж вачам не верылася. Паскідалі кофты, пазвязвалі ў іх рукавы... Так і ішлі па вёсцы з поўнымі самаробнымі клункамі і з паўпустымі бітончыкамі — не да малін ужо было.

БыВАЛІ ў малінах і не вельмі прыемныя здарэнні. На той жа Крыніцы ваша пакорная слуга ўступіла аднойчы ў асінае гняздо. Прычым нават адразу не зразумела, што адбылося, толькі пачула глухое і працяглае «в-у-у-у». Калі ж даўмелася — джгала праз кусты так, што, пэўна, паставіла нейкі рэкорд. Прычым паспяхова — дагнаць мяне змаглі толькі дзве ці тры насельніцы таго разварушанага гнязда... А аднойчы ў Галабурдах, далёка, кіламетраў за шэсць ад вёскі, у малінніку проста на нас з сястрой выскачыў з лесу воўк. Мы спалохана застылі, а ён пастаяў, пацягнуў носам паветра, павярнуўся і падаўся назад у лес. Брат-паляўнічы тлумачыў пасля: пашанцавала, вецер у наш бок дзьмуў, а не наадварот. Інакш маглі б пазнаёміцца з драпежнікам бліжэй... З малінавых кустоў уцякалі і ад дзікай свінні з парасятамі — вісклівы статак нёсся напралом. Толькі выдыхнулі і збіраліся вярнуцца да ягад — проста пад носам прамчаў з грозным рохканнем вялізны сякач, пэўна, бацька свінячага сямейства...

Прынесеныя дамоў сабраныя ягады трэба было яшчэ перабраць — дзеля гэтага са сподачкамі вакол стала ўсаджвалася ці не ўся сям'я, нават самыя меншыя. Пасля за хатай распальваўся агонь, на трыног ставіўся гаршчок або выварка з ягадамі — і на падворку лунаў такі дзівосны водар, які праз усе жыццё застаўся водарам сапраўднага лета і непадробнага шчасця...

САБРАННЫЯ сёлета ў агародчыку ягады мы паклалі на сучасную электрычную сушылку, якая стаіць у вясковай хаце ў маім пакоі. На ноч я яе не выключала і ў сне нібы плавала ў малінавым салодкім водары. І на некалькі гадзін усё было амаль як тады, калі дрэвы былі вялікія, лясныя ягады збіралі толькі ў лесе і раслі на палянцы за вёскай крамяныя чырвонагалавыя падасінавікі.

Алена ЛЯЎКОВІЧ.

